

ДО ЮВІЛЕЮ ОЛЬГИ ДМИТРІВНИ КУЦЕНКО

Ольга Дмитрівна Куценко – професорка, докторка соціологічних наук, одна з центральних постатей для сучасної української соціології. Людина невичерпної енергії та натхнення у просуванні міжнародних стандартів соціології в Україні, О.Д. Куценко засновувала дві інноваційні кафедри у двох провідних національних університетах країни, які згуртували наукові школи досліджень та професійного навчання ключових соціологічних тематик з політичної соціології (Харків, 2005 р.) та соціальних структур (Київ, 2007 р.) від бакалавра до доктора наук.

Її дослідження політичних еліт та ідеологій в Україні початку 2000-х років спричинили оформлення напряму політичної соціології та його академічної інституціоналізації. У 2005 р. О.Д. Куценко організувала кафедру політичної соціології у Харківському національному університеті імені В.Н. Каразіна, а двома роками потому була запрошена до Київського національного університету імені Тараса Шевченка, де на базі колишньої кафедри загальної соціології вона створила кафедру соціальних структур і соціальних відносин, що сьогодні є єдиним в Україні академічним підрозділом з відповідним дослідницьким профілем. На той момент Ольга Дмитрівна була єдиною жінкою – завідувачкою кафедри на факультеті соціології. Приблизно в цей же період іншим важливим напрямом її роботи стали розробки в межах класового підходу до стратифікації, результатом чого була широко цитована монографія “Суспільство нерівних: класовий аналіз нерівностей у сучасних суспільствах” (2000 р.). У 90-ті роки ХХ ст. соціологи в Україні й інших пострадянських країнах постали перед серйозним викликом: класова риторика за радянських часів була не пізнавальним інструментом, а компонентом комуністичної ідеології, цілковито непридатним для дослідницьких потреб. Одночасно у західній соціології вже десятиліття тривали дис-

кусії про “смерть класу” й можливу втрату актуальності класового аналізу на початку ХХІ ст. Тому загострилося питання теоретичних рамок для стратифікаційних досліджень. Монографія О.Д. Куценко була першим і найповнішим на той момент викладом західних теоретичних дискусій щодо класового аналізу, дефіцит розуміння яких дуже відчувався як в Україні зокрема, так і на пострадянському просторі в цілому. Докторська дисертація Ольги Куценко стала каталізатором полемічного діалогу з С.О. Макеєвим та О.В. Симончук і створила підвалини радикального оновлення класової оптики в українській соціології, звільнення її від дискредитованої ідеології й перетворення на реальну методологічну перспективу, відкриту для різних дослідницьких програм.

О.Д. Куценко певною мірою стоїть біля витоків цілої низки нових для української соціології напрямів: соціології екстремізму (у межах українсько-американського проекту, підтриманого НАТО щодо розробки пояснювальної моделі радикалізації етнічних середовищ), спроби квантитативної верифікації теорії path dependency (спільно з А.П. Горбачиком досліджена залежність ціннісної траєкторії суспільств від імперського/колоніального минулого). Її аналіз механізмів постсоціалістичного транзиту заохочував дослідників, які зосередили увагу на проблематиці соціальних змін у різних сферах суспільного життя: від політичних та економічних до гендерних (С.С. Бабенко, О.О. Стрельник та інші).

Упродовж багатьох років О.Д. Куценко є віцепрезиденткою Соціологічної асоціації України з міжнародних відносин і невтомно докладає зусиль у просуванні української соціології в світі, представляє Соціологічну асоціацію України в Міжнародній (ISA) та Європейській (ESA) соціологічних асоціаціях, виступає з доповідями на головних наукових соціологічних форумах, зокрема ISA (Монреаль, 1998 р.; Гетеборг, 2010 р.; Відень, 2016 р.; Тайвань, 2017 р.; Торонто, 2018 р.) та ESA (Амстердам, 1999 р.; Гельсінкі, 2001 р.; Торунь, 2005 р.; Глазго, 2007 р.; Прага, 2015 р.), німецького соціологічного суспільства (Кассель, 2006 р.) та ін. Ольга Дмитрівна проводила дослідження, читала гостьові лекції в Кембриджському університеті (Велика Британія), Центрі із суспільних наук у Берліні (Німеччина), Університеті штату Пенсильванія (США), Лундського університету (Швеція) тощо. За її активного сприяння до кооперації з українськими колегами долучалися провідні соціальні дослідники різноманітних тематик: Девід Лейн (професор Кембриджського університету), Клер Уоллес (президентка Європейської соціологічної асоціації у 2005–2007 рр., проректорка і професорка Абердинського університету, Велика Британія), Пал Тамаш (директор Інституту соціології Угорської академії наук у 1998–2010 рр., професор Університету Корвіна, Будапешт), Ніколай Генов (професор Вільного університету Берліну), Хельмут Штайнер, WZB, Німеччина (90-ті роки ХХ ст. – 2009 р.), Крістіан Херпфер, (професор Віденського університету, директор Світового дослідження цінностей з 2018 р.), Володимир Ядов, Тетяна Заславська, Овсей Шкаратан, Олена Здравомислова (90-ті роки ХХ ст. – 2010-ті, Росія) тощо. Професорка Ольга Куценко як головна редакторка журналу “Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Соціологія” зробила доброю традицією переклади українською провідних досліджень та дискусійних статей з актуальних питань. За її головування Спеціалізована вчена

рада із соціології у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка стала в Україні зразковою, де ступінь здобували не тільки випускники аспірантури та докторантури факультету, але й професіонали з приватних компаній, академічних установ (зокрема, Національного університету “Києво-Могилянська академія”, Інституту народознавства НАН України тощо), а також дисертанти з-за кордону.

Важливу увагу пані Ольга приділяє пошуку нових дієвих форматів викладання соціологічних дисциплін і розширення горизонтів покоління молодих науковців, що було предметом міжнародної програми “European Visions and Divisions: Comparative Studies for Advances in Teaching Sociology” (“Європейські візії та розрізнення: порівняльні дослідження у викладанні соціології у європейських університетах”) за підтримки Інституту відкритого суспільства (OSI/HESP), Школи молодого соціолога САУ та конкурсу “Кращий молодий соціолог року” Фонду імені Н.В. Паніної, конкурсну комісію якої вона очолює. Крім того, професорка О.Д. Куценко працює як експертка низки проєктів за замовленням авторитетних міжнародних інституцій, зокрема НАТО, Світового банку, INTAS, та є Головою Наукової ради секції соціальних та гуманітарних наук Наукового фонду досліджень України, – новоствореної інституції, на яку покладаються сподівання на створення прозорих процесів фінансування фундаментальних досліджень.

28 вересня 2021 р. до привітань пані Ольги долучилися колеги та учні, натхненні її вражаючим прикладом, багатогранністю, зичливістю й оптимізмом.

Нових звершень, креативних проєктів, творчих новацій! Многії, добрії та щедрії літа!

*З повагою,
колектив кафедри соціальних структур та соціальних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
редколегія та редакція наукового журналу “Український соціум”*